

Катерина Войцехівська,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;
науковий керівник: Людмила Гарбар, канд. філос. наук, доц.,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
(м. Житомир, Україна)

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Політична культура є одним із ключових понять сучасної політичної науки, оскільки вона відображає рівень розвитку політичної свідомості суспільства, характер взаємодії громадян із владою та специфіку функціонування політичної системи загалом. У науковому дискурсі політична культура розглядається як складне соціально-філософське явище, що охоплює систему цінностей, норм, установок і моделей поведінки, які визначають ставлення індивідів і соціальних груп до політики та влади. Слушними щодо цього вважаємо міркування Т. Григорчук та О. Зубко які зазначають що політична культура є невід'ємною складовою суспільного життя, що формується під впливом історичних, соціальних і культурних чинників та визначає характер політичної діяльності [1].

Сутність політичної культури полягає у відображенні взаємозв'язку між політичною системою та громадянами, їхніми уявленнями про владу, демократію, права та обов'язки. Вона виступає своєрідним «містком» між інституційною структурою держави та поведінкою населення. У цьому контексті М. Дмитренко наголошує, що політична культура визначає не лише рівень політичної участі громадян, а й характер їхньої політичної активності, рівень довіри до інститутів влади та здатність до критичного мислення [2].

Структура політичної культури є багатокомпонентною. Зазвичай у її складі виділяють когнітивний, емоційно-оцінний та поведінковий елементи. Когнітивний компонент включає знання про політичну систему, її інститути, процедури та норми. Емоційно-оцінний компонент відображає ставлення громадян до політики, рівень довіри або недовіри до влади, політичні симпатії та антипатії. Поведінковий компонент проявляється у формах політичної участі: голосуванні, участі в громадських організаціях, протестах чи інших формах політичної активності. У сукупності ці елементи формують цілісну систему політичної культури, яка визначає політичну поведінку суспільства [3]. В. Лісовий підкреслює, що політична культура тісно пов'язана з ідеологією та загальною культурою суспільства, формуючи основу політичної стабільності [5]. У зазначеному ми змогли переконатися за роки незалежності України, оскільки дійсно політична стабільність держави залежала від політичної культури й політичної поведінки суспільства.

Функції політичної культури в сучасних умовах є надзвичайно важливими. По-перше, вона виконує регулятивну функцію, оскільки задає норми та правила політичної поведінки. По-друге, інтегративну, об'єднуючи громадян навколо спільних цінностей і ідеалів. Свідченням зазначеного є об'єднання задля боротьба за демократію, європейський вибір та незалежність

від впливу Росії, що супроводжувалася масовими протестами, зміною влади і революційними подіями (Революція на граніті (1990), Помаранчева революція (2004) та Революція Гідності (2013–2014)). По-третє, комунікативну, забезпечуючи взаєморозуміння між владою та суспільством (революційні події стали поворотними моментами в політичному розвитку країни, підкреслюючи громадянське бажання змін та демократичних реформ). Крім того, політична культура виконує функцію соціалізації, передаючи політичний досвід від покоління до покоління, а також легітимацийну функцію, сприяючи визнанню політичної влади як законної.

У сучасних умовах політична культура зазнає значних трансформацій під впливом глобалізаційних процесів та інформатизації суспільства. Політична культура змінюється, переходячи від локальних моделей до глобалізованих, де домінують цифрові комунікації, мережева взаємодія та стандартизовані демократичні цінності. Це змінює ідентичність громадян, посилює роль інформаційних технологій у політиці та створює нові форми активності. Зростає роль медіа, соціальних мереж, цифрових технологій, які впливають на формування політичних поглядів, ідеалів і поведінки громадян. Водночас посилюється значення критичного мислення та медіаграмотності як складових політичної культури.

Сучасна політична культура в Україні має специфічні риси, зумовлені історичним розвитком, впливом радянського минулого та сучасними демократичними трансформаціями. Вона характеризується поєднанням елементів традиційної, підданської та активістської культури. Свідченням зазначеного є результати досліджень відображені в аналітичному звіті, автори якого наголошують на тому, що з одного боку, спостерігається низький рівень довіри до державних інститутів, з іншого – високий рівень громадянської активності, що проявляється у волонтерському русі, участі у виборах і громадських ініціативах [3].

Слушними вважаємо міркування Г. Касьянова, який зауважує на тому, що історична політика та інтерпретація минулого відіграють значну роль у формуванні політичної ідентичності та цінностей суспільства [4]. Дійсно, історична пам'ять є важливим чинником формування політичної культури в Україні, в чому ми маємо можливість переконатися в сучасних умовах. Саме через переосмислення історичного досвіду відбувається становлення нових моделей політичної поведінки та ціннісних орієнтацій.

Відтак, аналізуючи сучасні події в Україні, можемо окреслити перспективи розвитку політичної культури пов'язані з подальшою демократизацією суспільства, розвитком громадянського суспільства та підвищенням рівня політичної освіти. Одним із ключових напрямів є формування відповідального громадянина, здатного брати активну участь у політичному житті та критично оцінювати діяльність влади. Важливу роль у цьому процесі відіграє система освіти, зокрема громадянська освіта, яка сприяє формуванню демократичних цінностей і навичок участі. Крім того, перспективним вважаємо розвиток політичної культури діалогу та толерантності, що передбачає здатність до конструктивного обговорення

політичних питань і пошуку компромісів. У сучасних умовах це особливо важливо для забезпечення суспільної єдності та стабільності й є критично важливим для протидії зовнішнім викликам та забезпечення функціонування держави, особливо під час війни. Зазначене досягається через зміцнення соціального захисту, національну стійкість, солідарність та ефективну діяльність державних інститутів.

Узагальнюючи зазначене, варто зауважити, що політична культура є складним і багатовимірним явищем, що визначає характер політичного життя суспільства. В Україні вона перебуває на етапі трансформації, поєднуючи традиційні та сучасні елементи. Її подальший розвиток залежить від рівня демократичних інститутів, громадянської активності та ефективності політичної освіти, що в перспективі сприятиме формуванню зрілої демократичної культури.

Список використаних джерел

1. Григорчук Т., Зубко О. Соціально-філософський феномен політичної культури. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 113–118. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11_51_2017.pdf (дата звернення: 18.03.2026)
2. Дмитренко М. Особливості сучасної української політичної культури: проблема визначення. *Політичний менеджмент*. 2005. № 5. С. 134–138. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/4311519d-b8aa-4f33-9e02-24baa63e2bfc/content> (дата звернення: 20.03.2026)
3. Жадан І., Кісельов С., Кісельова О., Рябов С. Політична культура та проблеми громадянської освіти в Україні: аналітичний звіт. Київ, 2004. 80 с.
4. Касьянов Г. Історична пам'ять та історична політика: до питання про термінологію й генеалогію понять. *Український історичний журнал*. 2016. № 2. С. 118–137. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/items/4d890070-427d-4034-940d-308ef7328532> (дата звернення: 12.03.2026)
5. Лісовий В. Культура – ідеологія – політика. Київ, 1997. 352 с.